

SIESIKŲ DVARO BOKŠTAS

Saulius SARCEVIČIUS, Linas KVIZIKEVIČIUS

2006 m. Siesikų dvaro (G 257K) (Ukmergės r.) rūmų keturkampiam bokšte buvo atliekami archeologiniai tyrimai. Keturkampis bokštas yra Siesikų dvaro rūmų ŠR kampe. Rūmai palaipsniui restauruojami nuo XX a. devintojo dešimtmečio pabaigos (architektė G. Kirdeikienė). Atkurtas keturkampio bokšto tūris, atlikta dalis vidaus darbų. Tyrinėta keturkampio bokšto pirmojo aukšto patalpa, kuri P–Š kryptimi buvo 4,61 m (V siena) ir 4,43 m (R siena) ilgio, R–V kryptimi – 3,81 m (Š siena) ir 3,78 m (P siena) ilgio, užėmė apie 18 m² dydžio plotą. Iš viso tirtas 12 m² dydžio plotas.

Istorinius dvaro rūmų tyrimus atlikusi istorikė A. Vojevodskaitė mano, kad rūmai turėjo būti statomi 1492–1517 m. laikotarpiu. Rūmų fundatoriumi ir statytoju ji įvardija kunigaikštį Gabrielių Daumantą. Kiti tyrinėtojai rūmų statybą datuoja XVI a. pabaiga – XVII a. pradžia (žr. *Lietuvos architektūros istorija. Nuo seniausių laikų iki XVII a. vidurio*, V., 1987, t. I, p. 239–240). Bendrais bruožais dvaras ir rūmai aprašyti 1690 m. lotynų kalba išleistoje Siesickių giminės panegirikoje. Žinoma, kad XVIII a. pradžioje dvaro rūmai buvo nusiaubti švedų kariuomenės. 1725 m. surašytame Siesikų dvaro inventoriuje matyti, kad po karo rūmai ilgą laiką stovėjo apleisti. 1745 m. Radvilos Siesikų dvarą pardavė Konstantinui Martynui Daugėlai dar su apgriuvusiais rūmais. Didesnė rekonstrukcija pradėta 1820–1830 m., kai Siesikus paveldėjo Dominykas Daugėla. Iki mūsų dienų išlikęs keturkampis ŠR bokštas su atvira antro aukšto galerija. Rašoma, kad kvadratinio

bokšto pirmajame aukšte buvęs kalėjimas, kuriame kalėjė baudžiauninkai. Pasakojama, kad Dominykas Daugėla 1820–1830 m. kažkuriame rūmų kambaryje panaikinęs seną freską, kurioje buvo pavaizduota legenda apie kvadratiniam bokšte užmūrytos Halškos Daumantienės mylimojo Astiko mirtį.

Archeologiniai tyrinėjimai ties Siesikų dvaro rūmų keturkampiu bokštu buvo atliekami 1996–1997 m. 1996 m. archeologas V. Grišinas tyrinėjo dvaro rūmų ŠV dalyje, per 2,5 m į V nuo keturkampio bokšto kastos drenažo tranšėjos vietoje. Tyrinėjant ties keturkampio bokšto V pakraščiu, aptiktos spėjamo parapeto ir terasos grindinio liekanos, aptikta XVI–XVIII a. keramikos dirbinių. 1997 m. tęsti drenažo sistemos įrengimo darbai. Būsimų žemės darbų vietoje archeologinius tyrimus atliko archeologas G. Gendrenas (*ATL 1996 ir 1997 metais*, V., 1998, p. 313–314). Kasama tranšėja supo rūmų keturkampį bokštą iš V, Š ir R pusės, per 1,4–2,5 m nutoldama nuo bokšto sienų. Žvalgomųjų tyrimų duomenimis, ties keturkampio bokšto V pakraščiu atkasti dviejų mūrų fragmentai, senojo drenažo medinio latako liekanos, o bokšto Š pusėje fiksuotas iki 2,7 m storio kultūrinis sluoksnis. Manoma, kad didžioji sluoksnio dalis supilta XVIII a. tvarkant ežero pakrantę. Sluoksnyje vyrauja XVI a. pabaigos – XVII a. buitinė ir statybinė keramika, surasta metalo ir stiklo dirbinių fragmentų. Ties keturkampio bokšto Š pakraščiu aptikta istorinė Siesikų ežero kranto pakrantė. Duomenų apie archeologinius tyrinėjimus keturkampio bokšto viduje neaptikta. Tačiau,

kaip parodė 2006 m. archeologiniai tyrimai bokšto viduje, galimas dalykas, kad XX a. deivintojo ir dešimtojo dešimtmečių sandūroje, kai buvo pradėti pirmieji apleistų rūmų tvarkymo darbai, per pirmo aukšto patalpos vidurį R–V kryptimi buvo iškasta žvalgomojo pobūdžio tranšėja.

2006 m. archeologiniai tyrimai Siesikų rūmų keturkampiam bokšte atlikti 12 m² plo-

0 3 cm

1 pav. Frizinio koklio fragmentas.

S. Sarcevičiaus nuotr.

Fig. 1. Frieze stove tile fragment.

0 3 cm

2 pav. Koklio fragmentas. *S. Sarcevičiaus nuotr.*

Fig. 2. Stove tile fragment.

te. Tyrimai pirmojo aukšto patalpoje pradėti, kai jau savavališkai buvo nukasta 60–80 cm storio viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis. Archeologinių tyrimų metu patalpoje tyrinėta išlikusi 35–75 cm storio apatinė kultūrinio sluoksnio dalis. Įžemis – molis. Virš įžemio buvo susiformavęs 40–70 cm storio uždurpėjusios juodos spalvos žemės sluoksnis, kuriame beveik neaptinkama jokių radinių, nei žmogaus veiklos pėdsakų. Bokšto statyba greičiausiai vyko jau nuo šio sluoksnio viršaus. Visi radiniai koncentravosi virš šio pirminio sluoksnio susiformavusiuose užpylimuose. Keturkampiam bokšte surasta 178 indų ir koklių fragmentų, langų stiklo duženų, statybinės keramikos šukių. Keramikos dirbiniai datuojami XVII a. (1–2 pav.).

Patalpos PV kampe, ties V siena, buvo aptiktas palei V sieną nutįstančio iki 60 cm pločio (V–R kryptimi) ir 2,4 m ilgio (P–Š kryptimi) mūro fragmentas. Jo paviršius fiksuotas H_{abs} 80,08–79,94 m. Konstatuota, kad tai dvairo rūmų korpuso R sienos pamatinė dalis, ant kurios vėliau išmūryta keturkampio bokšto V sienos dalis. Prie šio mūro glaustas ir bokšto P sienos mūras. Rūmų korpuso pamatai mūryti iš stambių riedulių ir rusvų plytų, surištų kalkių skiediniu. Plytos buvo 27,5x13,5x7(7,2) cm dydžio. Jos kiek trumpesnės nei keturkampio bokšto plytos, fiksuotos V ir P sienoje: 31(29,5)x7; 31(29,4)x7,5; 31x7; 31x6,5(6,8); 15,3x6,5; 14,8x7 cm (V), 31x15,5x7,2(7–7,5) cm (P) dydžio. Beje, bokšto V sienoje mūro išlyginimui įmūrytos ir 2 cm storio plokščiosios čerpės. Keturkampio bokšto P sienos pamatų apačia atkasta H_{abs} 78,74 m. Reikia pastebėti, kad P sienos apie 70 cm aukščio pamatų apatinė dalis surišta molio su smulkiais kalkių gabaliukais skiediniu, likusi dalis, nuo H_{abs} 79,47 m – kalkių skiediniu. Keturkampio bokšto

V sienos pamatų apačia atkasta kv. 1A H_{abs} 78,85 m, o kv. 4–5A – H_{abs} 77,89 m. Iš to matyti, kad net tos pačios bokšto sienos pamatai buvo įgilinti gana įvairiai. Jų gylį lėmė ties ke- turkampiu bokštu Š kryptimi smarkiai žemė- jęs pirminis reljefas.

THE TOWER AT SIESIKAI MANOR

In 2006 an area 12 m² in size was exca- vated in the 18 m² square tower located at the NE corner of the Siesikai manor house (Ukmergė Dist.). The excavations were be-

gun when the 60–80 cm upper horizon of the cultural layer had already been irresponsibly dug up and so only its lower 35–75 cm thick horizon was excavated. A 40–70 cm thick layer of peaty black earth, which had no traces of human activity, had formed above sterile soil (clay). The construction of the tower probably occurred from the top of this layer. All the finds (178 vessel and stove tile frag- ments, window glass shards, and structural ceramic sherds) (Figs. 1–2) were found in the fill dirt above this first layer. They date to the 17th century.

SUDOTOS DVARVIETĖ

Vidas SEMĖNAS

2006 m. buvo tęsiami archeologiniai ty- rinėjimai Sudatos kaime (Švenčionių r.), pri- vačiame sklype, Sudatos ežero ŠV pakrantė- je (kelio Švenčionėliai–Sariai P pusėje) (žr. *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 189).

Tyrinėjimai vykdyti sklypo ŠV pakrašty- je, kur 2005 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu vizualiai matomos ir topografiškai išsiskiran- čios kalvos vietoje (anksčiau manyta, kad tai pilkapiu liekanos) aptiktos buvusios dvarvie- tės sodybos priklausinių liekanos.

2006 m. ištirtos 4 perkastos (perkasa 3 – 3x10 m, perkasa 4 – 2x8 m, perkasa 5 – 2x12 m, perkasa 6 – 2x6 m dydžio), iš viso 82 m² plotas.

Tyrimų metu perkasose 3–5 aptikti bu- vusios sodybvietės, priklausiusios dvarui, pamatų fragmentai, molinių krosnių lieka- nos. Sodybvietės pastatas, sprendžiant pa- gal išlikusius pamatų akmenis, buvo stačia- kampio formos, galais orientuotas ŠŠV– PPR kryptimi. Perkasose 3–5 rasta žistos glazūruotos ir neglazūruotos keramikos,

stiklo šukių, koklių plokščių ir jų kaklelių duženų, keletas ženkliai nusidėvėjusių mo- netų. Keramika (puodų pakrašteliai, puo- dų sienelės, dugno fragmentai) puošta įvai- riaais geometriniais ornamentais (griove- liais, bangelėmis, duobutėmis su griove- liais). Dalis puodų padengti žalios, rudos spalvos glazūra, dažniau – indų vidinė pu- sė. Kokliai neglazūruoti, puošti augaliniais (lelijų, lapelių), geometriniais (kvadratai, rombai) motyvais.

Perkasoje 6 kultūrinio sluoksnio ir radi- nių neaptikta.

Tyrimų metu lokalizuota dvarui priklausiusios sodybvietės vieta. Kultūrinį sluoksnį pagal keramiką ir monetas galima datuoti XVI–XX a.

SUDOTA MANOR SITE

In 2006 the excavations continued on a private lot in Sudata village on the NW shore